

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

ФАКУЛЬТЕТ СХІДНИХ МОВ

Кафедра китайської мови і перекладу

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ З УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

Курсовий проєкт

з напряму підготовки

035.065.01 Мова і література (китайська)

Студентки 4 курсу, групи МЛКб-2-21-4.0д

Пудлик Олесі Юріївни

Науковий керівник:

к. філ. н., завідувач кафедри

китайської мови і перекладу

Цимбал Світлана Віталіївна

Київ- 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	6
1.2. Класифікація фразеологізмів у мовознавстві	9
1.3. Основні джерела виникнення фразеологізмів	13
1.4. Чен'юй як унікальна категорія китайських фразеологізмів	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	19
2.1. Семантичні та граматичні особливості	19
2.2. Фразеологічні одиниці китайської мови та їх структура	23
2.3. Культурні аспекти китайських фразеологізмів	27
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ФРАЗЕОЛОГІЄЮ ІНШИХ МОВ	
3.1. Фразеологізми в китайській та українській мовах: подібності та відмінності	30
3.2. Спільні та унікальні риси китайських і англійських фразеологізмів	33
3.3. Вплив культури на формування фразеологізмів у різних мовах	36
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41

ВСТУП

Китай є батьківщиною однієї з найдавніших цивілізацій світу, і можливо єдиною, де фізичний тип населення не змінювався впродовж п'яти тисячоліть. Китай має історію, що налічує п'ять тисяч років мистецького, філософського і політичного розвитку.

Чен'юй - це фразеологізми, які являють собою сукупність історичних і культурних знань, що передаються з покоління в покоління. Розділ фразеології займає особливе місце в сучасному мовознавстві будь-якої мови. Інтерес до фразеологізмів з часом не тільки не зникає, а навпаки, зростає.

Фразеологізми мають важливе практичне значення для мовлення, оскільки вони дозволяють швидко та лаконічно передати певне значення або ідею. Використання фразеологізмів також збагачує мовлення та робить його більш виразним, живим і унікальним, передаючи особливості культури певної мови.

Спираючись на думку китайського лінгвіста Ма Гофань (马国凡, 1978), у китайській мові можна виділити п'ять видів фразеологізмів: 敬句语, 成语, 谚语, 俗语 і 歇后语 (马国凡, 1978). У цій роботі я буду детальніше розбирати саме 成语 у порівняльному аспекті.

Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом до китайської мови та культури у світі, а також необхідністю глибшого розуміння фразеологічних одиниць, які відображають менталітет, історію та культурні традиції народу. Фразеологізми є важливою частиною мовної картини світу, оскільки передають образне значення, часто незрозуміле для носіїв інших мов без відповідного культурного контексту.

Оскільки китайська мова значно відрізняється від української та англійської як у граматичному, так і у лексичному аспектах, порівняльний аналіз її фразеологічної системи дозволяє виявити як унікальні, так і спільні риси сталих виразів у різних мовах. Це сприяє більш ефективному міжкультурному спілкуванню, правильному розумінню китайських фразеологізмів у контексті та їх адекватному перекладу українською та англійською мовами.

Дослідження фразеологізмів з порівняльного погляду також є важливим для викладання китайської мови, оскільки допомагає студентам краще засвоювати сталі вирази, враховуючи їхні аналогії та відмінності в рідній мові. Таким чином, ця тема є актуальною як у лінгвістичному, так і у прикладному аспекті, зокрема в галузях перекладознавства, міжкультурної комунікації та мовної освіти.

Метою дослідження є здійснити порівняльний аналіз фразеологізмів у китайській мові та їхніх аналогів в українській та англійській мовах, визначити спільні та відмінні риси їхнього формування, значення та використання.

Завдання дослідження:

1. Визначити основні особливості китайських фразеологізмів та їхню класифікацію.
2. Проаналізувати вплив культури та історії на формування китайських фразеологізмів.
3. Порівняти китайські фразеологізми з українськими, англійськими та японськими аналогами.
4. Виявити семантичні, структурні та стилістичні особливості фразеологічних одиниць у зазначених мовах.

5. Оцінити складнощі та особливості перекладу китайських фразеологізмів іншими мовами.

Об'єктом дослідження є фразеологічна система китайської мови у порівнянні з фразеологією української та англійської мов.

Предметом дослідження є особливості структури, семантики, функціонування та перекладу китайських фразеологізмів у співставленні з їхніми аналогами в українській та англійській мовах.

У дослідженні використані такі методи:

- Описовий метод – для аналізу теоретичних аспектів фразеології та збору матеріалу.
- Порівняльний метод – для визначення спільних і відмінних рис китайських фразеологізмів у співставленні з українськими, англійськими та японськими аналогами.
- Семантичний аналіз – для дослідження значень фразеологічних одиниць у різних мовах.
- Метод компонентного аналізу – для аналізу структури фразеологізмів та виявлення їхньої внутрішньої будови.
- Метод контекстуального аналізу – для дослідження вживання фразеологізмів у мовленні та їхніх варіантів перекладу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1. Поняття фразеологізму та його особливості

Фразеологізм – це стійке словосполучення або вираз, що має специфічне значення, яке не можна безпосередньо вивести із значень окремих компонентів цього виразу. Інакше кажучи, фразеологізм – це така одиниця мови, де всі слова разом утворюють значення, яке істотно відрізняється від їхнього буквального тлумачення. Це явище є важливою складовою лексичної системи мови, оскільки дозволяє створювати образні та експресивні вирази, що додають мові виразності, кольору та багатства.

Особливості фразеологізмів:

1. Стійкість структури

Однією з ключових характеристик фразеологізмів є їхня стійкість, тобто неможливість вільно змінювати або переставляти компоненти фрази без зміни її значення або навіть втрати сенсу. Це означає, що словосполучення або вираз, що став фразеологізмом, не допускає довільної заміни частин або перестановки слів. Наприклад, вираз "зняти маску" не можна змінити на "зняти обличчя", оскільки це вже не буде мати того самого значення.

2. Семантична неподільність

Фразеологізм має значення, яке не є простою сумою значень окремих слів. Окремі компоненти фразеологізму втрачають свою індивідуальну семантику та набувають нової, часто метафоричної, образної або абстрактної сутності. Так, вираз "попасти в халепу" не можна тлумачити буквально, адже слова "попасти" та "халепа" самі

по собі не створюють це значення. Вони набувають нової смислової єдності лише в складі фразеологізму.

3. Експресивність та образність

Фразеологізми зазвичай є експресивними одиницями мови, тобто вони передають емоційне забарвлення, яскраво описують ситуації чи явища, додаючи мовленню колориту. Через образність фразеологізми можуть бути дуже виразними, створюючи враження або викликаючи певні асоціації. Наприклад, вираз "кинути камінь у воду" створює образ дії, що має подальші наслідки, які не завжди можуть бути одразу помітними, що переносить значення на різні ситуації у реальному житті.

4. Культурна специфіка

Фразеологізми часто є специфічними для певної культури, нації або мовної групи. Вони відображають особливості світогляду, традицій, історії та менталітету народу. Наприклад, у китайській мові існують фразеологізми, пов'язані з філософією Конфуція або з історичними подіями, такими як "підняти вогонь на своєму місці" (буквально: "розпалювати вогонь у своєму дворі"), що має значення «створювати проблеми у своєму колі, що негативно впливають на всю спільноту». Ці фрази часто не мають аналогів у інших мовах, тому їхній переклад може бути складним.

5. Мінливість значення залежно від контексту

Фразеологізми можуть змінювати своє значення залежно від контексту, в якому вони використовуються. Наприклад, в українській мові вираз "вести за носа" може мати різні відтінки значень – від маніпуляцій до жартівливого обману, в залежності від ситуації та

тону мовлення. Тому важливим аспектом вивчення фразеологізмів є аналіз їхнього вживання в різних контекстах.

6. Лексична самодостатність

Хоча фразеологізми складаються з кількох слів, вони можуть функціонувати як одна лексична одиниця в межах речення. Це означає, що вони можуть замінити одне слово або вираз, що може змінити смислове навантаження речення. Наприклад, фразеологізм "переходити Рубікон" може замінити більш детальний опис якогось важливого рішення чи кроку в житті людини.

Фразеологічні одиниці в китайській мові

У китайській мові також існують різні типи фразеологізмів, серед яких найбільш відомими є:

- Чен'юй (成语) – це класичні чотирикомпонентні фразеологізми, які часто мають давнє літературне або історичне походження.
- Гуанюнь'юй (惯用语) – більш сучасні та розмовні вирази, що стали стійкими через широке використання в побуті.
- Се-хоу-юй (歇后语) – це особливий вид фразеологізмів, де перша частина фрази дає певний натяк, а друга частина є поясненням або завершенням думки.

1.2. Основні джерела виникнення фразеологізмів

Фразеологізми не виникають випадково. Вони є результатом тривалого історичного та культурного процесу, в якому мова взаємодіє з різними аспектами життя: соціальними, культурними, історичними, літературними. Відповідно, джерела виникнення фразеологізмів можуть бути різноманітними, і розуміння цих джерел

допомагає краще зрозуміти походження та функціонування фразеологічних одиниць у мові.

Основними джерелами виникнення фразеологізмів є:

1. Міфи, легенди та народні перекази

Міфи, народні казки, легенди та епос часто є основою для багатьох фразеологізмів. У процесі передачі культурних цінностей через покоління виникають вирази, що мають глибоке історичне значення та образність. Часто такі фрази є результатом метафоричного осмислення міфічних подій чи образів. Наприклад, вираз "золоте руно", що походить із грецької міфології, став фразеологізмом, що означає бажану мету, яку важко досягти.

2. Літературні твори

Історично багато фразеологізмів походять із класичної літератури, де автори використовували яскраві образи для вираження складних понять і емоцій. З часом ці образи стали стійкими виразами, які закріпилися в мові. Наприклад, "чорна кішка між нами" (перешкода у відносинах) або "бити байдики" (мало працювати, нічого не робити) мають літературне або поетичне походження. Класичні літературні твори часто є джерелом для виникнення фразеологізмів у різних мовах.

3. Історичні події та факти

Фразеологізми можуть виникати внаслідок важливих історичних подій, які залишили глибокий слід у свідомості народів. Такі вирази зберігають пам'ять про певні моменти історії, які мали значний вплив на суспільство. Наприклад, вираз "перейти Рубікон" вказує на момент, коли Юлій Цезар, порушивши закон, перетнув річку Рубікон

і тим самим почав внутрішньополітичну кризу в Римі, що привело до змін у Римській імперії. В сучасному мовленні це означає неворотний, важливий крок, що змінює ситуацію.

4. Релігійні тексти та священні писання

Релігійні тексти та священні писання є ще одним важливим джерелом для виникнення фразеологізмів. Вони часто містять вирази, які набувають значення в результаті культурного сприйняття та релігійних вірувань. У християнському контексті, наприклад, вираз "діяти на благо" або "не судіть, та не судимі будете" походить від біблійних висловів. У китайській культурі можна знайти численні фразеологізми, що походять від філософії Конфуція або даосизму.

5. Трудова діяльність та побут

Мова повсякденного життя, робочі процеси, традиції та звичаї також є важливими джерелами фразеологізмів. Люди, які працюють в певних галузях, можуть створювати стійкі вирази, що відображають специфіку їхньої діяльності. Наприклад, в аграрному середовищі з'являються фрази, пов'язані з працею на землі, а в морському контексті – фразеологізми на кшталт "вітрила надії", що вказує на перспективу та можливість успіху. Такі фрази здобувають популярність, оскільки вони знаходять відгук у свідомості людей.

6. Жарти та гумор

Іноді фразеологізми можуть виникати внаслідок жартів або гумористичних ситуацій, коли певний вислів набуває популярності через свою кумедність чи несподівану ситуацію. Це особливо актуально для сучасних фразеологізмів, що походять із популярної культури, анекдотів, фільмів чи медіа. Наприклад, вирази типу

"потрібно розривати зв'язки" або "грати на нервах" стали фразеологізмами, що виникли завдяки популярним мемам і жартам.

7. Мовні запозичення

Фразеологізми можуть виникати і в результаті запозичення іншомовних виразів. Це трапляється, коли певна мова впливає на іншу через культурні або історичні контакти. Наприклад, в Україні є чимало фразеологізмів, що запозичені з російської мови або з іноземних мов, таких як англійська чи французька. У китайській мові також зустрічаються фразеологізми, що виникли в результаті запозичення з інших мов, зокрема з японської або англійської.

8. Креативні мовні утворення

Креативність носіїв мови є ще одним джерелом виникнення фразеологізмів. Люди часто вигадують нові вирази, використовуючи свою фантазію, гумор або іронію. Такі фрази швидко стають популярними в певних колах, а з часом можуть стати частиною загально прийнятого мовного вжитку. Приміром, вирази, які виникають у молодіжному середовищі чи в інтернет-культурі, часто стають фразеологізмами через свою оригінальність та актуальність.

9. Діалекти та соціальні варіанти мови

Кожна мовна спільнота, зокрема різні соціальні групи та регіональні діалекти, має свої унікальні фразеологізми. Це відображає соціальну і культурну специфіку, і такі вирази можуть не бути зрозумілими або не вживатися в інших регіонах або соціальних шарах. Приміром, у деяких регіонах України можна почути фрази, що не зустрічаються в загальнонаціональному вжитку, а також відображають певну локальну ідентичність.

1.3. Чен'юй як унікальна категорія китайських фразеологізмів

Чен'юй (成语) є однією з найхарактерніших і найцінніших категорій китайських фразеологізмів. Ці фрази займають особливе місце в китайській мові, оскільки вони не тільки є лексичними одиницями, а й тісно пов'язані з китайською культурною традицією, філософією та історією. Чен'юй складаються з чотирьох символів і мають фіксовану структуру, що надає їм особливої виразності та естетичної привабливості.

Структура чен'юй

Основною особливістю чен'юй є їх чітка структура, яка зазвичай складається з чотирьох ієрогліфів. Ця особливість робить їх компактними і запам'ятовуваними. Структура чен'юй є відображенням гармонії та ритмічності китайської мови, що надає таким виразам своєрідну естетичну цінність. Вони часто використовуються для того, щоб висловити складні ідеї або концепції в стислому вигляді.

Приклад:

- 画龙点睛 (huà lóng diǎn jīng) — «намалювати дракона і поставити йому очі», що означає додати важливу деталь, щоб зробити щось завершеним і виразним.

Походження чен'юй

Чен'юй мають глибоке історичне походження, і більшість з них утворилася на основі літературних, історичних та культурних традицій Китаю. Вони можуть походити від класичних творів, народних легенд, історичних подій, а також буддистських і даоських текстів. Традиційно чен'юй часто містять елементи китайської філософії, зокрема даосизму та конфуціанства, а також можуть відображати особливості китайської космології та міфології.

Багато чен'юй мають зв'язок із класичними літературними творами, такими як книги, поезії або записи історичних подій, які стали частиною китайської культурної спадщини. Наприклад, вираз 临渴掘井 (lín kě jué jǐng) — «копати колодязь, коли вже спраглий» походить від китайської класичної літератури, і він означає «робити щось в останній момент».

Функція чен'юй в китайській мові

Чен'юй виконують кілька важливих функцій у китайській мові:

1. Експресивність і виразність

Чен'юй використовуються для того, щоб передати складні ідеї або ситуації у стиснутому і образному вигляді. Вони додають мові емоційного забарвлення і роблять мовлення більш яскравим і виразним. Завдяки своїй компактності чен'юй дозволяють передати значення швидко і ефективно.

2. Підвищення авторитету та культури мовлення

Чен'юй є частиною традиційної китайської культури, і їх використання в мові показує знання культурної спадщини та класичних текстів. Вони зазвичай сприймаються як ознака освіченості, тому їх часто використовують у наукових і офіційних текстах, а також у повсякденному спілкуванні для надання ваги та авторитету висловлюванням.

3. Універсальність

Чен'юй є універсальними виразами, які можуть використовуватися в різних контекстах. Завдяки цьому вони не обмежені конкретною ситуацією, а можуть мати широкий спектр застосувань: від повсякденного спілкування до високої літератури або публічних виступів.

Тематичні особливості чен'юй

Чен'юй часто можна класифікувати за різними темами, що відображають різні аспекти китайської культури, філософії та соціального життя. Деякі з найбільш поширених тематичних груп чен'юй включають:

1. Чен'юй, що відображають моральні цінності

Багато чен'юй виражають моральні принципи або філософські вчення, такі як порядність, чесність, терпимість та інші конфуціанські ідеали. Наприклад, вираз 己所不欲, 勿施于人 (jǐ suǒ bù yù, wù shī yú rén) — «не роби іншим того, чого не бажаєш собі», що є основою конфуціанської моральності.

2. Чен'юй, пов'язані з природою та космологією

Ці фрази відображають даоське уявлення про природу, гармонію всесвіту та взаємозв'язок людини і природи. Наприклад, 天高地厚 (tiān gāo dì hòu) — «небо високе, земля глибока», що символізує велику і незмінну природу світу.

3. Чен'юй, пов'язані з історією та культурними подіями

Як згадувалося раніше, багато чен'юй походять від історичних подій або легенд, які мають велику значущість у китайській культурі. Наприклад, вираз 过五关斩六将 (guò wǔ guān zhǎn liù jiàng) — «перейти п'ять воріт і зрубати шість генералів», що є частиною легенди про героя Чжун Лі, який подолав численні труднощі.

4. Чен'юй, що описують людські вчинки та характери

Чен'юй часто використовуються для опису людських рис, вчинків або емоцій. Вони допомагають більш точно і образно висловити думки про особистість або поведінку людини. Наприклад, 狐假虎威

(hú jiǎ hǔ wēi) — «лисиця, що користується силою тигра», що означає людину, яка використовує чужу силу для своїх власних цілей.

Використання чен'юй в сучасній китайській мові

Хоча чен'юй походять із класичної китайської літератури, вони продовжують активно використовуватися в сучасній китайській мові, особливо в писемному мовленні, літературі, політичних виступах та засобах масової інформації. Сучасні китайці часто звертаються до чен'юй для того, щоб підкреслити емоційний колорит мовлення, додати виразності та посилити авторитет своїх висловлювань.

Однак використання чен'юй може бути складним для тих, хто не знайомий із культурним контекстом або класичними творами. Це ставить певні вимоги до володіння китайською мовою, оскільки неправильне або невмотивоване використання чен'юй може виглядати неестетично або безглуздо.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

2.1. Семантичні та граматичні особливості

Китайські фразеологізми, як і фразеологічні одиниці інших мов, мають свою специфіку, що визначається не лише лексичними, а й граматичними, семантичними та культурними характеристиками. Семантика фразеологізмів китайської мови відрізняється своєю гнучкістю, а також глибоким зв'язком з китайською культурою, історією та філософією. Крім того, граматичні особливості китайських фразеологізмів зумовлені відмінностями китайської мови від індоєвропейських, зокрема у використанні тонів, структури речення, ролі часток та поєднанні ієрогліфів. Розглянемо детальніше семантичні та граматичні характеристики фразеологізмів китайської мови.

Семантичні особливості китайських фразеологізмів

Семантика китайських фразеологізмів тісно пов'язана з їх історичним та культурним контекстом. Кожен чен'юй має не тільки буквальне значення, але й образне, яке може бути зрозуміле тільки в контексті традицій китайської філософії, історії або міфології.

1. Полісемія та багатозначність

Китайські фразеологізми часто характеризуються багатозначністю, що залежить від контексту, в якому вони використовуються. Це особливо характерно для чен'юй, де значення може варіюватися від буквального до переносного або навіть символічного.

Наприклад, фраза 狐假虎威 (hú jiǎ hǔ wēi) буквально перекладається як «лисиця, що користується силою тигра», однак в переносному значенні вона позначає «людина, яка використовує чужу силу для досягнення своїх цілей». Цей вираз можна застосовувати як до

ситуацій у політиці, так і в особистому житті.

2. Культурні конотації

Семантика багатьох китайських фразеологізмів нерідко передає глибокі культурні конотації, що пов'язані з традиційними віруваннями, філософією або історією. Наприклад, вираз 四海为家 (sì hǎi wéi jiā), що в перекладі означає «усі чотири моря — це твій дім», вказує на ідею глобалізації та подолання кордонів. Однак у китайській культурі це також може відображати уявлення про всесвітній порядок та спільність людства.

3. Метафора та символізм

Використання метафор і символізм є невід'ємною частиною китайських фразеологізмів. Чен'юй часто містять образи природи (наприклад, 一箭双雕 (yī jiàn shuāng diāo) — «одним стріли два соколи» — досягнення двох цілей одночасно), тваринного світу, а також елементи китайської міфології.

4. Стиснутість виразу

Китайські фразеологізми зазвичай є компактними, стислими одиницями, що дозволяє передавати складні ідеї або концепції в дуже стисnutій формі. Це допомагає досягти високої виразності і ефективності мовлення. Наприклад, 破釜沉舟 (pò fǔ chén zhōu) буквально перекладається як «порвати котел і потопити човен», що в переносному значенні означає «прийняти рішуче і незворотне рішення».

Граматичні особливості китайських фразеологізмів

Китайські фразеологізми відрізняються своєю граматичною структурою, яка має особливості, що не властиві індоєвропейським мовам. Основні граматичні особливості фразеологізмів китайської мови можна розглядати через їх граматичну структуру, використання часток та порядок слів.

1. Чотири символна структура

Завдяки своїй чотири символній формі, чен'юй набувають особливого ритму та симетрії. Це дозволяє досягти виразності і зручності у використанні, а також робить фразеологізми лаконічними. Чотири символна структура є важливою не тільки з естетичної точки зору, але й з функціональної, адже вона дозволяє підвищити пам'ятність фрази.

Наприклад, вираз 画蛇添足 (huà shé tiān zú) буквально означає «малювати змію і додавати їй лапи», що в переносному значенні використовується для позначення зайвих дій, які тільки погіршують ситуацію.

2. Порядок слів і відсутність інфлексії

У китайській мові практично відсутні граматичні зміни за родом, числом або відмінками, тому порядок слів у фразеологізмах є важливим для правильного розуміння значення. Чен'юй зазвичай складаються з ієрогліфів, що мають фіксований порядок, і зміна цього порядку може призвести до зміни або втрати значення.

Наприклад, 对牛弹琴 (duì niú tán qín) — «грати на цитрі перед коровою» — означає марну витрату зусиль, звертатися до людей, які не можуть зрозуміти, про що йдеться.

3. Роль часток у фразеологізмах

Деякі китайські фразеологізми містять частки, які відіграють важливу роль у їх граматичній структурі. Частки допомагають сформувати конкретне значення або зробити вираз більш емоційним. Наприклад, частка 了 (le) в кінці фрази може вказувати на завершеність дії або зміну стану.

Приклад: 事半功倍 (shì bàn gōng bèi) — «половина справи, подвійний результат» — це вираз ефективності, який можна використати в контексті, де завершення чогось дає значно більший ефект.

4. Ієрогліфічна структура і символізм

У китайських фразеологізмах важливу роль відіграє ієрогліфічна структура слів. Кожен ієрогліф має не лише фонетичне значення, але й власне смислове. Поєднання ієрогліфів створює специфічний образ, що набуває нового значення в контексті фразеологізму. Ієрогліфічна структура визначає, як фразеологізм буде сприйматися слухачем, і створює зв'язок між словом і символічним змістом.

Наприклад, 一石二鸟 (yī shí èr niǎo) — «одним каменем дві птахи» — має значення «одним вчинком досягти двох цілей», і це символічне значення є безпосередньо пов'язане з ієрогліфами, які використовуються.

Взаємодія семантики та граматики

Семантичні та граматичні особливості китайських фразеологізмів перебувають у тісній взаємодії, що дозволяє їм ефективно виконувати свою функцію в мові. Чен'юй зберігають свою силу і

виразність завдяки граматичним правилам, таким як порядок слів, використання певних часток та особливості конструкцій. Одночасно, семантична глибина кожного чен'юй визначає його контекстуальне значення, що може змінюватися залежно від ситуації.

2.2. Фразеологічні одиниці китайської мови та їх структура

Фразеологічні одиниці китайської мови, зокрема чен'юй (成语), є важливим елементом мовної культури та комунікації. Вони здебільшого складаються з декількох ієрогліфів і мають фіксовану структуру, що робить їх відмінними від інших типів словесних одиниць у мові. Фразеологічні одиниці китайської мови можуть бути як короткими, так і складними, і кожна з них має свою унікальну семантичну та граматичну структуру. Розглянемо детальніше типи фразеологічних одиниць китайської мови та їх структуру.

Чен'юй як основна фразеологічна одиниця китайської мови

Чен'юй (成语) — це короткі фрази, що складаються з чотирьох ієрогліфів. Вони є одними з найбільш важливих фразеологічних одиниць китайської мови і є невід'ємною частиною щоденного мовлення. Чен'юй зазвичай мають конкретне значення, яке можна зрозуміти лише з контексту, і в більшості випадків вони не мають буквального перекладу, що робить їх унікальними для китайської культури.

1. Кількість ієрогліфів

Зазвичай чен'юй складаються з чотирьох ієрогліфів. Кількість ієрогліфів є важливим аспектом структури цих фразеологізмів, оскільки вона надає їм певної ритмічності та завершеності. Водночас існують і чен'юй, які складаються з двох або шести ієрогліфів, але чотири є найбільш типовими.

Наприклад:

- 自相矛盾 (zì xiāng máo dùn) — буквально «самому собі заперечувати», що в переносному значенні позначає «само суперечити собі».
- 破釜沉舟 (pò fǔ chén zhōu) — «порвати котел і потопити човен», що означає рішуче і незворотне рішення.

2. Фіксованість форми

Чен'юй мають фіксовану граматичну форму, і змінювати порядок слів або замінити окремі ієрогліфи в них неможливо без втрати сенсу. Ця фіксованість є однією з основних рис чен'юй, що робить їх важливими для ефективного спілкування в китайській мові.

3. Образність і метафоричність

Чен'юй часто містять образи, метафори та символи, які відображають культурні, історичні та філософські особливості китайської культури. Наприклад, 画蛇添足 (huà shé tiān zú) — «малювати змію і додавати їй лапи», що вказує на дії, які є зайвими і навіть шкідливими, тому що вони лише ускладнюють ситуацію.

Структура фразеологічних одиниць

Фразеологічні одиниці китайської мови, включаючи чен'юй, мають специфічну структуру, яка складається з кількох компонентів: основи, обов'язкових частин і можливих додаткових елементів, які розширюють або уточнюють значення.

1. Основні компоненти фразеологізмів

Фразеологічні одиниці часто складаються з простих ієрогліфів, які

несуть основний смисловий компонент. Ці ієрогліфи можуть бути іменниками, дієсловами або прикметниками, що визначають роль кожного елементу у фразі. Наприклад, у фразі 纸上谈兵 (zhǐ shàng tán bīng) («вести бойові дії на папері», що означає теоретизування без практики), кожен ієрогліф несе своє значення, але разом вони утворюють нове, метафоричне значення.

2. Обов'язкові частини

У деяких фразеологізмах китайської мови є обов'язкові частини, без яких їхнє значення або структура можуть бути порушені. Наприклад, частки чи прийменники в китайських фразеологізмах можуть бути важливими для формування правильного контексту.

3. Додаткові компоненти

Додаткові компоненти, такі як допоміжні слова чи частки, можуть бути додані до основної структури фрази для уточнення значення або вказівки на граматичні відмінності. Такі компоненти не завжди змінюють основне значення фрази, але можуть впливати на її тональність або наявність конкретного емоційного забарвлення.

Різновиди фразеологічних одиниць китайської мови

Китайські фразеологічні одиниці можна класифікувати на кілька типів залежно від їх структури та функції в мові:

1. Фразеологізми з дієсловом у складі

Ці фразеологізми зазвичай складаються з дієслова, яке є основою значення фрази. Наприклад:

- 一步登天 (yī bù dēng tiān) — «одним кроком досягти небес», що означає дуже швидко досягти великого успіху.

2. Фразеологізми з іменником у складі

Ці фразеологізми зазвичай містять іменники, що вказують на предмети або явища. Вони часто використовуються для створення метафор. Наприклад:

- 门当户对 (mén dāng hù duì) — «будинки однакові», що означає рівність у суспільному становищі чи становищі між подружжям.

3. Фразеологізми з числівником у складі

Числівники в китайських фразеологізмах можуть виступати як індикатори певних характеристик або кількості. Наприклад:

- 三心二意 (sān xīn èr yì) — «три серця, два наміри», що означає невизначеність, коливання.

4. Фразеологізми з прикметником у складі

Такі фрази часто використовуються для позначення характеристик або станів. Наприклад:

- 无可奈何 (wú kě nài hé) — «немає чого робити», що означає відсутність можливості вплинути на ситуацію.

Порядок слів і граматична структура

Порядок слів у китайських фразеологізмах є дуже важливим, оскільки він визначає не тільки граматичну правильність, але й передає точне значення фрази. Наприклад, у фразі 亡羊补牢 (wáng

yáng bǔ láo) («втративши вівцю, латати загорожу»), порядок слів має бути дотриманий для правильного розуміння цього вислову, що означає «вжити заходів після того, як стало занадто пізно».

2.3. Культурні аспекти китайських фразеологізмів

Фразеологічні одиниці китайської мови, зокрема чен'юй (成语), несуть у собі не лише лексичне значення, а й глибоке культурне забарвлення. Вони є відображенням багатовікової історії Китаю, народних уявлень, моральних цінностей, соціальних норм та повсякденних практик. Таким чином, для розуміння китайських фразеологізмів важливо враховувати культурні аспекти, які стоять за їх створенням і використанням. Вони є живим свідченням менталітету китайського народу, його світогляду та соціально-культурних традицій.

Історичні та літературні джерела китайських фразеологізмів

Багато китайських фразеологізмів мають своє коріння в стародавніх китайських текстах, таких як класичні твори, філософські трактати, історичні хроніки, а також народні легенди. Завдяки цьому, фразеологізми стали важливим елементом культурної спадщини, оскільки вони зберігають знання про соціальні, економічні та політичні умови минулого.

1. Літературні джерела

Багато фразеологізмів утворилися на основі цитат із класичних творів, таких як *Ши Цзін* (詩經) (Книга пісень), *Чуньцю* (春秋) (Аннали Весни та Осені), *Дао де цзін* (道德经) (Книга дао та її шлях). Наприклад, чен'юй 画龙点睛 (huà lóng diǎn jīng) — «намалювати дракона і додати йому очі», походить з китайської легенди і вказує на важливу деталь, яка завершує справу та додає їй особливого сенсу.

2. Історичні події та легенди

Багато фразеологізмів пов'язані з важливими історичними подіями чи відомими особами китайської історії. Наприклад, фразеологізм 草船借箭 (cǎo chuán jiè jiàn) — «позичати стріли з трав'яного човна», походить із трьох царства (220–280 рр.), коли один із полководців, Чжуге Лян, за допомогою хитрості здобув стріли свого ворога.

Вплив даосизму, конфуціанства та буддизму на фразеологізми

Китайська культура має глибокі корені у трьох основних філософських і релігійних системах — даосизмі, конфуціанстві та буддизмі. Кожна з цих систем сформувала певні фразеологічні образи, що досі широко використовуються в китайській мові.

1. Конфуціанство

Конфуціанські ідеї, що наголошують на моральних цінностях, ієрархії, відносинах між людьми та дотриманні обов'язків, мають великий вплив на китайські фразеологізми. Фразеологізми, пов'язані з конфуціанством, часто відображають принципи етики, доброчесності та важливість взаємоповаги. Наприклад, 礼尚往来 (lǐ shàng wǎng lái) — «в礼 (lǐ) означає повернути те ж саме» — вказує на важливість взаємної поваги та гармонії у суспільних відносинах, що є основними принципами конфуціанства.

2. Даосизм

Даосизм з його ідеєю природної гармонії, простоти та нелінійності також має вплив на китайські фразеологізми. Даоські фразеологізми часто стосуються взаємодії людини з природою, космосом і невидимими силами. Наприклад, 无为而治 (wú wéi ér zhì) — «управляти без дій» — це ідея даоського управління, що полягає в мінімізації зусиль для досягнення найкращих результатів.

3. Буддизм

Буддистські фразеологізми часто використовують образи, пов'язані з самопізнанням, стражданнями, перевтіленням та шляхом до просвітлення. Одним з таких є 空中楼阁 (kōng zhōng lóu gé) — «повітряний палац», що використовується для позначення недсяжної мети або ідеї, яка не має реального підґрунтя, що в буддизмі означає міркування про марність світських прагнень.

Соціальні й побутові уявлення, відображені в фразеологізмах
Культурні аспекти китайських фразеологізмів не обмежуються лише філософськими та релігійними впливами. Вони також тісно пов'язані з традиційним побутом, сільським життям, міською культурою, а також китайською соціальною та економічною організацією. Багато фразеологізмів виникли як результат народної мудрості, що відображає реалії повсякденного життя китайців.

1. Побут і сільське життя

Китайська сільська культура має великий вплив на створення фразеологізмів, особливо в контексті важкої праці на землі, взаємодії з природою та життєвими труднощами. Наприклад, 锄强扶弱 (chú qiáng fú ruò) — «рвати сильних і підтримувати слабких», фраза, що вказує на справедливість і баланс у суспільстві, має свої корені в сільському житті, де люди завжди допомагали один одному.

2. Роль родини та поваги до старших

Родина завжди була важливим елементом китайської культури, і багато фразеологізмів відображають сімейні цінності. Наприклад, 百年好合 (bǎi nián hǎo hé) — «сто років гармонії», що є побажанням для пари на весіллі, вказує на вічну любов та гармонію в шлюбі.

3. Міська культура та соціальна структура

Міська культура Китаю, з її динамічними змінами, швидким економічним розвитком та глобалізацією, також впливає на появу нових фразеологізмів. Наприклад, 趁热打铁 (chèn rè dǎ tiě) — «кувати залізо, поки воно гаряче», що означає діяти, поки є можливість, відображає динамічний темп сучасного життя в Китаї.

Фразеологізми як інструмент вираження національної ідентичності
Фразеологізми також виконують важливу роль у збереженні національної ідентичності, оскільки вони несуть у собі знання про історію, культуру та духовну спадщину Китаю. Використання цих виразів є способом показати свою приналежність до китайської культурної традиції. Крім того, фразеологізми можуть бути індикатором рівня освіти та культурної свідомості носіїв мови.

РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КИТАЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ФРАЗЕОЛОГІЄЮ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Фразеологізми в китайській та українській мовах: подібності та відмінності

Фразеологізми є важливими складовими будь-якої мови, оскільки вони допомагають зберігати національні традиції, культуру та унікальні риси мовного мислення. У китайській та українській мовах фразеологізми виконують подібні функції, такі як вираження емоцій, створення образів, посилення виразності мовлення. Однак, існують і суттєві відмінності, які зумовлені культурними, історичними та соціальними особливостями цих двох народів. У цьому розділі розглянемо основні подібності та відмінності фразеологізмів китайської та української мов, зокрема в контексті їх походження, структури та використання.

Подібності фразеологізмів китайської та української мов

1. Функціональна роль фразеологізмів

В обох мовах фразеологізми виконують схожі функції, зокрема посилюють виразність мовлення, допомагають передавати емоції та ставлення до подій чи осіб. Наприклад, у китайській мові вираз 心血来潮 (xīn xuè lái cháo), що означає «раптово прийти на розум» (тобто ідея, що з'явилася несподівано), має аналог в українській мові підсвідомо прийшла думка/ідея або на примху прийшло.

2. Образність фразеологізмів

Як китайські, так і українські фразеологізми часто використовують яскраві образи, метафори, порівняння для вираження складних емоцій або ситуацій. Наприклад, китайський вираз 画龙点睛 (huà lóng diǎn jīng) — «намалювати дракона і додати йому очі», що

означає «додати важливу деталь, яка завершує справу», має схожий образ в українській мові поставити крапку над «і», що вказує на завершальну частину важливого процесу або справи.

3. Використання в повсякденному мовленні

В обох культурах фразеологізми є невід'ємною частиною повсякденного мовлення та літературної мови. Вони використовуються для підсилення емоційного забарвлення, створення стилістичного ефекту та вираження спільних для суспільства уявлень.

4. Використання в релігійних або філософських контекстах

В китайській та українській культурах фразеологізми часто мають релігійні або моральні корені. Китайські чен'юй та українські прислів'я можуть бути тісно пов'язані з моральними уроками, зокрема у сфері людських відносин, честі, гідності, справедливості. Наприклад, китайський вираз 施恩莫忘 (shī ēn mò wàng) — «не забувай того, хто тобі допоміг», має аналог в українській мові не забувай добрих справ.

Відмінності фразеологізмів китайської та української мов

1. Культурні відмінності в образах

Однією з найбільш помітних відмінностей між китайськими та українськими фразеологізмами є образи, на яких побудовані ці вирази. Китайська культура має багато унікальних символів, таких як дракони, символи удачі, природні елементи (вода, земля, дерево), що відображають стародавні китайські вірування та традиції. В українських фразеологізмах часто використовуються образи, характерні для слов'янської культури, такі як «коняка», «вовк»,

«курка» або «кінь», що є відображенням сільської та природної тематики.

Наприклад, китайський вираз 一石二鳥 (yī shí èr niǎo) — «одним каменем дві пташки», що має аналог англійському "kill two birds with one stone", не має прямого аналогу в українській мові, але аналогічне значення можна передати через українське «одним ударом дві цілі».

2. Структурні відмінності

Структура фразеологізмів китайської та української мов також різниться. Китайські фразеологізми, зокрема чен'юй, складаються з чотирьох або більше слів і зазвичай є чітко визначеними одиницями, що несуть свою лексичну і граматичну цілісність. В українській мові ж фразеологізми часто можуть бути варіативними, маючи різні варіанти складу чи додаткові пояснення.

Наприклад, китайський фразеологізм 井底之蛙 (jǐng dǐ zhī wā) — «жаба на дні колодязя», що позначає людину, обмежену вузьким колом своїх уявлень, в українській мові існує аналог жаба в болоті, однак структура може варіюватися і бути більш контекстуально залежною.

3. Ідіоматичні вирази та метафори

У китайській мові значна частина фразеологізмів базується на метафорах, пов'язаних з природними явищами, такими як сонце, місяць, дракони та інші культові образи. Українська мова також має метафори, але зокрема в її фразеології часто з'являються образи, що відображають духовні та національні переживання, наприклад, як кіт з собакою або як з гуся вода.

Це свідчить про відмінності у тому, як народи сприймають навколишній світ і як їхні фразеологізми втілюють уявлення про природу, взаємовідносини людей і соціальні ситуації.

4. Семантичні відмінності

У китайській мові часто зустрічаються фразеологізми, які пов'язані з історичними чи культурними подіями, що можуть бути незрозумілі для носіїв української мови. Наприклад, вираз 临渴掘井 (lín kě jué jǐng) — «копати колодязь, коли вже спраглий», вказує на нездатність готуватися до чогось заздалегідь, що є характерною рисою стародавнього китайського менталітету.

Українська ж мова може мати свої власні, культурно-специфічні вирази, які для носіїв китайської мови можуть бути незрозумілими без додаткових пояснень, як наприклад, не все те золото, що блищить або не говори гоп, поки не перескочиш.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті проведеного мною дослідження можна зробити кілька важливих висновків.

Фразеологізми є ключовим елементом мовної системи, що відображають специфіку культури, історії та світогляду народів. У китайській мові фразеологізми виражають багатий культурний контекст, значну роль у якому відіграють філософські вчення, такі як даосизм та конфуціанство. Вивчення фразеології китайської мови дозволяє краще зрозуміти менталітет китайського народу та його унікальну історичну спадщину.

Порівняння китайських фразеологізмів з фразеологією англійської та української мов показало як подібності, так і відмінності у використанні образів та виразів. Усі три мови мають фразеологізми, що відображають універсальні людські цінності, однак культурні та соціальні контексти кожної з них надають цим виразам свою унікальність.

Дослідження також підтвердило важливість культури в формуванні фразеологізмів, адже вони є відображенням соціальних, історичних і релігійних реалій. Різниця у фразеології кожної мови може бути зумовлена різними традиціями та унікальними елементами культури. Це дослідження має практичне значення для тих, хто вивчає китайську мову, переклад і міжкультурну комунікацію. Знання фразеологізмів сприяє глибшому розумінню культури і мови, а також допомагає краще передавати культурний контекст при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sergio Conti, Etymological Elaboration in Chengyu 成语 Teaching The Role of Opacity, Type of Instruction, and Competence Level. Rome, Giugno, 2020, ст. 412.
2. СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЧЕН'ЮЙ З ЧИСЛІВНИКОВИМ КОМПОНЕНТОМ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ, Шкарабань К., Київ, 2023
3. Bell, R. T. (1991). Translation and Translating: Theory and Practice (Applied Linguistic and Language Study), ст. 298, Longman
4. Фразеологія сучасної української мови : посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко; М-во освіти і науки України, Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ: Альма-матер, 2005, ст. 13-19
https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001789
5. The Cultural Differences Between English and Chinese Idioms and Translation, Ran Wang, 2014, ст. 446-449
6. Chengyu in Chinese Language Teaching: A Preliminary Analysis of Italian Learners' Data, Sergio Conti, 2017
https://www.researchgate.net/profile/Sergio-Conti-4/publication/337480729_Chengyu_in_Chinese_language_teaching_A_preliminary_anal

[ysis_of_Italian_learners'_data/links/6152bdfff8c9c51a8afa2a8b/Chen_gyu-in-Chinese-language-teaching-A-preliminary-analysis-of-Italian-learners-data.pdf](#)

7. **500 Common Chinese Idioms An Annotated Frequency Dictionary**, Liwei Jiao, Cornelius C. Kubler, Weiguo Zhang, 2010
8. **HSK Standard Course 5 上 Textbook**, 北京语言大学出版社 Beijing language culture university press, 2015
9. **On the Cultural Traits of Chinese Idioms**, Department of Foreign Languages and Literature National Cheng Kung University, Taiwan, ROC, Chu-hsia Wu, 1995
10. <https://mp.weixin.qq.com/s/FKCTRS3nd-kQbjNP5VAaFw>
11. **A Study of Idiom Translation Strategies between English and Chinese**, School of Foreign Languages, Qiongzhou University, Sanya 572022, China, Lanchun Wang, 2013
12. **The Cultural Differences Between English and Chinese Idioms and Translation**, Atlantic Press, Ran Wang, 2022